

สภาสถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาอุดมศึกษา

ศาสตราจารย์พิเศษภาวิช ทองโรจน์

เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ผลิตกำลังคนระดับอุดมศึกษาที่มีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางและระดับสูง การวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ การบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งรวมของวิทยาการหลายแขนง และเป็นศูนย์รวมของนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถเป็นจำนวนมาก บทบาทสำคัญยิ่งของสถาบันอุดมศึกษาจึงกล่าวได้ว่าเป็น “ตัวนำการเปลี่ยนแปลง” (Change Agent) หรือเป็นองค์กรขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่จะต้องดำเนินการตามบทบาทและความรับผิดชอบของการเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อที่จะนำประเทศไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาในที่สุด

ตามภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาจึงทำให้สถาบันอุดมศึกษามีกิจกรรมที่กว้างขวาง เกี่ยวข้องกับบุคลากรและงบประมาณเป็นจำนวนมาก งานอุดมศึกษามีลักษณะเฉพาะมีความหลากหลายตามบริบทและประวัติความเป็นมาของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง การบริหารสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความแตกต่างจากการบริหารองค์กรโดยทั่วไป หรือสถานศึกษาที่จัดการในระดับอื่นแม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาจะมีความหลากหลายตามวัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง พัฒนาการหรือบทบาทหน้าที่ในการมุ่งตอบสนองการพัฒนากำลังคนของประเทศก็ตาม แต่การบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาจะมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญในประการหลักๆ ร่วมกัน ประการหลักที่สำคัญ ได้แก่ การบริหารบุคลากรที่เป็นคณาจารย์ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของคุณภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประการสำคัญรองลงมาคือ การบริหารวิชาการหรือหลักสูตรที่เป็นสิ่งสะท้อนความเชี่ยวชาญหรือเข้มแข็งของสถาบันนั้น การบริหารทรัพยากรที่สนับสนุนการเรียนการสอน การบริหารการเงินทรัพย์สิน บุคลากรสายสนับสนุน การบริหารงานวิจัย การบริหารงานบริการวิชาการแก่ชุมชน รวมทั้งการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการต่างๆ ตามภารกิจหลักของแต่ละสถาบันภายใต้หลักการของควมมีอิสรภาพในการดำเนินการ (autonomy) และควมมีเสรีภาพทางวิชาการ (academic freedom)

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยนั้น มีคณะกรรมการการอุดมศึกษา ทำหน้าที่เสนอนโยบาย แผนพัฒนาและมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถาบันระดับปริญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ มีสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาทำหน้าที่เป็นฝ่ายปฏิบัติการให้กับคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยยึดหลักการกระจายอำนาจจากหน่วยงานนโยบาย คือ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ไปสู่สถาบันอุดมศึกษาในฐานะหน่วยปฏิบัติการ หลักการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการที่ดี และหลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อให้

สถาบันอุดมศึกษาในสังกัด/กำกับมีอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการในการดำเนินงาน โดยมีสภาสถาบันหรือสภาสถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่เป็นองค์กรกำกับดูแลสถาบัน (governing body) ในระดับสูงสุด ภายใต้หลักการดังกล่าว สภาสถาบันอุดมศึกษาจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งทั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในฐานะที่เป็นองค์กรบริหารสูงสุดของสถาบันทำหน้าที่สรรหาและแต่งตั้งอธิการบดีเพื่อทำหน้าที่บริหารมหาวิทยาลัย กำหนดนโยบาย เห็นชอบแผนระยะยาว การเปิดดำเนินการหลักสูตร บริหารงานบุคคล งบประมาณ จัดหาและบริหารทรัพยากร เพื่อให้สามารถดำเนินการตามนโยบายที่กำหนด ติดตามประเมินผลการดำเนินการ และตรวจสอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัยและอธิการบดี

ความสัมพันธ์ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) กับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้ใช้มาตรการ 3 มาตรการด้วยกัน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ ให้การดำเนินงานของสถาบันสิ้นสุดที่ระดับสภาสถาบันหรือสภาสถาบันอุดมศึกษามากที่สุด ตามหลักการกระจายอำนาจการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา มาตรการที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาใช้เพื่อให้บรรลุหลักการดังกล่าว ประกอบด้วย

1. ลดบทบาททางด้านการควบคุมและการดำเนินการ คือ ลดการ control และ operation และคงบทบาทด้านการกำกับทางด้านนโยบายแผน การกำกับทางด้านมาตรฐานการศึกษา และหันไปเน้นบทบาทด้านการส่งเสริม สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาแทน

2. กระจายอำนาจ/มอบอำนาจให้การดำเนินการด้านต่างๆ สิ้นสุดที่ระดับสถาบันให้มากที่สุด เช่น การอนุมัติขอเปิดดำเนินการหลักสูตรหรือสาขาวิชาต่างๆ การพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ เป็นต้น

3. เปลี่ยนวิธีการกำกับสถาบันอุดมศึกษาทั้งรัฐและเอกชนจากระบบ ซึ่งมีการลักษณะตรวจสอบก่อนและอนุมัติแล้วจึงดำเนินการได้ หรือเรียกว่า pre-audit เป็นระบบ post-audit คือมอบอำนาจให้สภาสถาบันอุดมศึกษารับผิดชอบดำเนินการให้มากที่สุด แล้วมีระบบสอบทานหรือประเมินผลสิ่งที่มอบอำนาจไปนั้นว่าเป็นไปตามเจตนารมณ์หรือไม่ ซึ่งอาจใช้ระบบตรวจสอบกลไกการประกันคุณภาพ ระบบการรายงานต่อสาธารณะ ผลการดำเนินการในภาพรวมประกอบเข้าด้วยกันได้

ความสัมพันธ์ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกอบด้วยความสัมพันธ์ด้านนโยบายและแผนด้านมาตรฐานอุดมศึกษา ด้านการสนับสนุนทรัพยากร และด้านการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลในอนาคตอันใกล้นี้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้งหมดจะเปลี่ยนจากสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานราชการไปเป็นหน่วยงานในกำกับของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกำกับจะเป็นความสัมพันธ์เชิงกำกับตรวจสอบโดยรัฐกำกับในเชิงนโยบาย แผน และมาตรฐาน และใช้การสนับสนุนงบประมาณและการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลเป็นกลไกในการกำกับ โดยยึดหลักกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่ดี และหลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้มหาวิทยาลัยในกำกับมีอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ ให้การดำเนินการ
สิ้นสุดที่ระดับสถาบันอุดมศึกษามากที่สุด ความสัมพันธ์ดังกล่าวประกอบด้วย

1) ความสัมพันธ์ในด้านนโยบายและแผน รัฐต้องกำหนดนโยบายและแผน
พัฒนาการอุดมศึกษาที่ชัดเจน ต้องกำหนดแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับสาขาที่
ตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสาขาวิชา
ที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ รวมทั้งรัฐต้องทำความตกลงกับ
สถาบันอุดมศึกษาให้ดำเนินการผลิตบัณฑิตตามจำนวน สาขาวิชา งบประมาณ เพื่อให้เกิด
การแข่งขันโดยคำนึงถึงคุณภาพและประสิทธิภาพ

2) ความสัมพันธ์ในด้านมาตรฐานอุดมศึกษา รัฐกำหนดมาตรฐานกลางที่เป็น
กรอบกว้างที่ใช้ร่วมกันทุกสถาบัน และต้องสอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยใช้กลไกการประกัน
คุณภาพภายในเป็นกลไกในการขับเคลื่อนคุณภาพไปสู่มาตรฐานที่ดีขึ้น และรองรับการประเมิน
คุณภาพภายนอกจากหน่วยงานที่รัฐกำหนด

3) ความสัมพันธ์ในด้านการสนับสนุนงบประมาณ รัฐมีนโยบายในการสนับสนุน
งบประมาณในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไป โดยคิดค่าใช้จ่ายต่อหัวผ่านสาขาวิชาที่สถาบันผลิตบัณฑิต
ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ งบประมาณจึงเป็นกลไกหนึ่งที่ใช้ในการกำกับนโยบาย แผนพัฒนา
คุณภาพและมาตรฐานของสถาบัน

ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาต้องมีระบบติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล
การดำเนินการของสถาบัน ที่ต้องเชื่อมโยงระหว่างงบประมาณกับประสิทธิภาพ ประสิทธิผล
การปฏิบัติงานตามนโยบายและแผนผ่านตัวชี้วัดที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสถาบันอุดมศึกษา
จะต้องมีระบบควบคุม ตรวจสอบ ตรวจสอบ โดยผ่านระบบรายงานที่เชื่อถือได้ และพร้อมรับการ
ตรวจสอบจากสาธารณะ

บทบาทของสถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาคุณภาพอุดมศึกษา

จากการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของคุณภาพอุดมศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบ ปัจจัย
สาเหตุต่างๆ แล้วนั้น อาจจำแนกปัจจัยสาเหตุออกได้ 2 กลุ่มคือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน
ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาโดยแท้จริงแล้ว **บทบาทของ
สถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการออกแบบและกำหนดให้เป็นหน่วยกำหนดนโยบายและ
รับผิดชอบกิจการทั้งหมดของสถาบันโดยมีอธิการบดีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารจัดการ**

กฎหมายหลักที่เกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาได้กำหนดให้ สถาบันอุดมศึกษา มีความ
เป็นอิสระ (autonomy) เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนทั้งในด้านวิชาการ การบริหารงานบุคคล การพิจารณา
กำหนดบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งวิชาการ สถาบันอุดมศึกษามีอำนาจและหน้าที่ชัดเจนมาก และต้อง
ใช้อำนาจและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบเต็มที่ทั้งในรูปองค์คณะ (สภา
สถาบันอุดมศึกษา) และในฐานะตัวบุคคล (กรรมการสภา) ดังนั้นกรรมการสภาจึงต้องมีความรู้
เกี่ยวกับอุดมศึกษาและเรื่องของสถาบันนั้นๆ ที่เข้าไปเป็นกรรมการสภาโดยเฉพาะ ทั้งนี้ต้องอยู่ใน
กรอบแห่งจรรยาบรรณและจริยธรรม (code of conduct) ที่ได้ประกาศให้สาธารณะรับทราบอย่าง

ชัดเจน สภาสถาบันอุดมศึกษาไม่ใช่คณะกรรมการทางราชการโดยทั่วไป แต่กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจและหน้าที่ชัดเจนในการกำหนดนโยบาย กฎ กติกาต่างๆ และต้องทำหน้าที่เป็นผู้รักษาประเพณีปฏิบัติตามนโยบาย กฎ กติกานั้นด้วย ซึ่งหมายถึงนอกจากบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเป็นหลักแล้ว ยังมีพันธกิจทางบริหารที่รับผิดชอบเพิ่มขึ้น ในฐานะที่เป็นหน่วยบริหารที่ต้องมี Accountability และ Responsibility ขององค์กร ซึ่งสะท้อนความรับผิดชอบต่อทางแพ่ง อาญา และทางปกครอง ดังนั้น สภาสถาบันอุดมศึกษาควรต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับอำนาจความรับผิดชอบที่กฎหมายกำหนดไว้ สถาบันอุดมศึกษาต้องมีการปรับตัวเชิงระบบ เพื่อให้มีอิสระเต็มที่ในการบริหารจัดการและวิชาการ ภายใต้กรอบนโยบายและมาตรฐานของรัฐตามเงื่อนไขและคุณลักษณะของแต่ละสถาบัน และสถาบันต้องมีการปรับตัวในระดับนโยบาย มาตรการ รวมถึงการกำกับดูแลในระดับมหภาคที่ต้องพัฒนาระบบการกำกับดูแล การเปิดเผยข้อมูลข้อสนเทศ และระบบมาตรฐานกลางที่อย่างน้อยต้องประกอบด้วยมาตรฐานสถาบันและมาตรฐานหลักสูตร นอกจากนี้ สถาบันต้องมีการปรับตัวเชิงโครงสร้างให้สัมพันธ์กับพันธกิจระยะยาว ต้องมีความชัดเจนว่าสถาบันจะมีพันธกิจเน้นหนักตามศักยภาพและความพร้อมของสถาบันในด้านใด รวมทั้งต้องมีส่วนส่งเสริมให้บุคลากรในสถาบันมีการปรับตัวให้ทันกับความรู้ในศาสตร์ ชำนาญการของแต่ละคนอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านความรู้และงานค้นคว้าวิจัย

อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษา ด้านมาตรฐานการจัดการศึกษาและการประกันคุณภาพของการศึกษาระดับอุดมศึกษา

สภาสถาบันอุดมศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรที่เปิดสอน กำหนดนโยบายและกำกับด้านมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา กล่าวคือ

1. ด้านมาตรฐานการจัดการศึกษา

1.1 สภาสถาบันอุดมศึกษาต้องอนุมัติและให้ความเห็นชอบหลักสูตรในสาขาวิชาต่างๆ ก่อนการเปิดสอน ซึ่งก่อนการเปิดสอนหลักสูตรต่างๆ สภาสถาบันอุดมศึกษาควรจัดให้มีการศึกษาความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตร รวมทั้งความพร้อมด้านทรัพยากรและปัจจัยเกื้อหนุนอื่นๆ ในการผลิตบัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สังคมและชุมชน และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ สภาสถาบันอุดมศึกษาควรจัดให้มีคณะกรรมการกลั่นกรองระดับสาขาวิชา/คณะกรรมการวิชาการ ระดับคณะหรือสถาบัน หรือคณะกรรมการที่มีหน้าที่พิจารณา แต่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นเพื่อพิจารณาเนื้อหาสาระทางวิชาการ/วิชาชีพที่เหมาะสมกับหลักสูตรในแต่ละสาขาวิชาและระดับการศึกษา และควรกำหนดให้มีการติดตามและประเมินผลหลักสูตร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรเป็นระยะๆ ให้ทันกับความต้องการของผู้ใช้บริการ รวมทั้งกำหนดให้มีระเบียบการวัดและประเมินที่มีประสิทธิภาพเพื่อใช้ในการเทียบโอนผลการเรียนหรือใช้ศึกษาต่อตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

1.2 ในการพิจารณาอนุมัติ/เห็นชอบหลักสูตร นอกจากจะต้องพิจารณาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2548 ของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว มีประเด็นที่ควรพิจารณา คือ สถานสถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญในเรื่องของอาจารย์ประจำหลักสูตรตลอดเวลาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรนั้น โดยแต่ละหลักสูตรที่เปิดสอนต้องมีจำนวนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิหรือตำแหน่งทางวิชาการและประสบการณ์ในสาขาวิชาที่เปิดสอนหรือในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง/สัมพันธ์กัน และควรสนับสนุนให้เปิดสอนหลักสูตรที่กำหนดให้ทำวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษาทุกหลักสูตร เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์นั้น รวมทั้งเป็นการส่งเสริมและพัฒนาอาจารย์ด้วย สถานสถาบันอุดมศึกษาต้องรับผิดชอบต่อคุณภาพบัณฑิตโดยควรศึกษาความพึงพอใจและประเมินการใช้บัณฑิตจากผู้บัณฑิตหรือผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร

1.3 จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพระดับหลักสูตรและระดับสถาบัน และนำผลการประกันคุณภาพภายในมากำหนดแผนพัฒนาหลักสูตรสถาบันอย่างต่อเนื่อง โดยสถานสถาบันอุดมศึกษาต้องมีระบบติดตามและประเมินผลการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิภาพ

1.4 สถานสถาบันอุดมศึกษาต้องรับผิดชอบต่อการรายงานผลข้อมูลการจัดการศึกษาในแต่ละหลักสูตรเพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลต่อผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนตลอดจนเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค

2. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

สถานสถาบันอุดมศึกษา ต้องกำหนดนโยบายด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และผลักดันให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 โดยส่งเสริมและกำกับดูแลให้สถานสถาบันอุดมศึกษาสร้างระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาภายในที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันทั้งระบบตามองค์ประกอบคุณภาพ 9 ด้าน คือ 1) ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์และแผนดำเนินงาน 2) การเรียนการสอน 3) กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา 4) การวิจัย 5) การบริการวิชาการแก่สังคม 6) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 7) การบริหารและจัดการ 8) การเงินและงบประมาณ และ 9) ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ โดยสถานสถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดทำรายงานผลการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเสนอต่อสถานสถาบันอุดมศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นประจำทุกปี รวมทั้งต้องเปิดเผยต่อสาธารณชนด้วย บทบัญญัติของกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานสถาบันอุดมศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2546 และเพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานสถาบันอุดมศึกษาสอดคล้องกับมาตรฐานการอุดมศึกษา และเชื่อมโยงกับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้จัดให้มีการพัฒนาตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพการศึกษาภายในที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงการประกันคุณภาพทั้งระบบ เพื่อเป็นแนวทางให้สถานสถาบันอุดมศึกษานำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในมิติใหม่

การเปลี่ยนแปลงการบริหารอุดมศึกษาแบบราชการไปสู่การกระจายอำนาจ การตัดสินใจให้กับสถาบันอุดมศึกษาในฐานะองค์กรกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาในระดับสูงสุด ที่มีอิสระในการตัดสินใจและดำเนินการตามอำนาจที่ได้รับมอบหมายจากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขต่างๆ ที่กำหนดโดยองค์กรกลาง เช่น คณะกรรมการการอุดมศึกษา (กกอ.) หรือคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (กพอ.) เพื่อให้เกิดเอกภาพของระบบอุดมศึกษาไทย การปรับเปลี่ยนดังกล่าว เห็นได้ชัดเจนจากการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งมีการเปลี่ยนผ่านจากวิธีการตรวจสอบและอนุมัติก่อนดำเนินการ (pre-audit) ไปสู่วิธีการให้สถาบันอุดมศึกษารับผิดชอบและอนุมัติดำเนินการเองแล้วตรวจสอบภายหลัง (post-audit) โดยแจ้ง กกอ. เพื่อทราบในกรณีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเพื่อให้การรับรองในกรณีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ การเปลี่ยนแปลงอำนาจและความรับผิดชอบดังกล่าว ทำให้เกิดความหลากหลายในแนวคิดและวิธีปฏิบัติมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมในฐานะผู้บริโภคบริการอุดมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ในฐานะสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการการอุดมศึกษามีหน้าที่ดำเนินการดูแลการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ กกอ. กำหนด จึงต้องเพิ่มบทบาทหน้าที่ในมิติใหม่ภายใต้กรอบกฎหมายอุดมศึกษาในปัจจุบันในการทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลอุดมศึกษา โดยจัดให้มีระบบที่เอื้อให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมมากที่สุดในการตัดสินใจเลือกบริโภคบริการอุดมศึกษาจากระบบและฐานข้อมูลที่สำคัญบางฐานเกี่ยวกับการอุดมศึกษา เช่น ฐานข้อมูลหลักสูตร และต้องจัดให้มีการเผยแพร่ข้อสนเทศที่สมบูรณ์ให้กว้างขวางสำหรับการตัดสินใจของผู้บริโภครวมทั้งจัดให้มีระบบและฐานข้อมูลการอุดมศึกษาในระดับชาติให้สมบูรณ์และทันกาล สามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในระดับชาติได้ สกอ. ต้องเพิ่มบทบาทในการทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคที่รับบริการจากสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ทำให้ประชาชนมีเครื่องมือในการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาในสถาบันต่างๆ ได้ตามศักยภาพและความต้องการ นับได้ว่าเป็นการกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษาต้องพัฒนาคุณภาพเพื่อดึงดูดผู้เรียนให้เข้าเรียนมากขึ้น ด้วยเหตุที่ในปัจจุบันผู้เรียนจะมีทางเลือกมากขึ้นจากการสนับสนุนของกองทุนเงินให้กู้ยืมที่ผูกกับรายได้ในอนาคตหรือ กรอ. ผู้เรียนจะมีโอกาสตรวจสอบว่าการให้บริการทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษานั้นคุ้มค่างับค่าใช้จ่ายที่เสียไปหรือไม่ ทั้งนี้รัฐจะใช้เกณฑ์มาตรฐานการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในแต่ละสาขาวิชา ประกอบกับศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษาในการผลิตบัณฑิตเป็นการกำหนดจำนวนรับในแต่ละสาขาของแต่ละสถาบัน ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องแสดงศักยภาพที่รวมถึงคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนต่อสาธารณะ ผ่านระบบการรายงานผลและกลไกอื่นๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษา

นอกจากนี้ คณะกรรมการการอุดมศึกษายังมีแนวคิดในการใช้ระบบการรับรอง วิทยฐานะ (Accreditation) เป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญที่สุดที่สามารถดำเนินการได้ภายใต้กรอบ กฎหมายที่เอื้อในปัจจุบันผนวกเข้ากับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขบางกรณีที่ได้ประกาศให้มีผล บังคับใช้ไปแล้วในการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาให้จัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยที่จะต้อง มีหน่วยงานกลางทำหน้าที่และรับผิดชอบในการให้การรับรองวิทยฐานะ โดยที่ฐานของ การรับรองวิทยฐานะจะอาศัยฐานของเกณฑ์มาตรฐานซึ่ง กกอ.ได้ประกาศใช้ไปแล้ว และที่จะได้ ประกาศใช้ต่อไป ในเบื้องต้นมีแนวโน้มว่าจะเป็น การรับรองวิทยฐานะใน 2 ระดับ ได้แก่ การรับรอง มาตรฐานหลักสูตรและการรับรองวิทยฐานะสถาบัน ทั้งนี้กระบวนการรับรองวิทยฐานะ การขอขยาย เวลาการรับรองวิทยฐานะและการขอคืนสถานะรับรองวิทยฐานะจะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ ของสถาบันอุดมศึกษาโดยสภาสถาบันอุดมศึกษานั้นๆ

ดังนั้น สกอ.จึงต้องปรับบทบาทให้รองรับและสอดคล้องกับแนวโน้มการกำกับดูแล มาตรฐานและคุณภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามนโยบายของ กกอ. ซึ่งจะทำให้แนวคิด และวิธีการปฏิบัติการบริหารอุดมศึกษาที่ยังคงความหลากหลายเกิดเอกภาพมากขึ้น และเพื่อให้ สามารถร่วมมือตลอดจนถ่ายโอนแลกเปลี่ยนทรัพยากร (เช่น นิสิตนักศึกษา หรืออาจารย์) องค์ความรู้ ผลงานวิจัย ผลผลิตอื่น ๆ ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้
